

Sygn. akt V CZ 68/13

POSTANOWIENIE

Dnia 5 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa F. P. GmbH w Z.

przeciwko J. S., R. R. i C. A.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 grudnia 2013 r.,

zażalenia pozwanych na wyrok Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 sierpnia 2013 r.,

1. oddala zażalenie,

**2. pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w
sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo F. P. GmbH w Z. skierowane przeciwko J. S., R. R. i C. A. o zasądzenie od pozwanych solidarnie na podstawie art. 299 k.s.h. kwoty 231 520,81 euro z ustawowymi odsetkami od dnia 20 grudnia 2011 r.

Sąd Okręgowy ustalił między innymi, że w latach 2005 – 2006 powodowa spółka pozostawała w stałych stosunkach handlowych z D. sp. z o.o. z siedzibą w B., która z dniem 1 lutego 2008 r. została postawiona w stan likwidacji. Pozwani byli członkami zarządu spółki D., a J. S. i C. A. także jej likwidatorami.

W dniu 18 lipca 2008 r. powodowa spółka wystąpiła przeciwko spółce D. – w likwidacji z pozwem o należność za część zamówionych elementów metalowych do Sądu Krajowego w B. Postanowieniem z dnia 16 lutego 2009 r. Sąd Krajowy stwierdził, że spór między stronami został przerwany w dniu 8 grudnia 2008 r. z uwagi na otwarcie postępowania upadłościowego pozwanej spółki.

W dniu 18 listopada 2008 r. spółka D. złożyła do Sądu Rejonowego w W. wniosek o ogłoszenie upadłości, po czym w dniu 9 grudnia 2008 r. ogłoszono upadłość obejmującą likwidację jej majątku. Postanowieniem z dnia 31 marca 2010 r. wierzytelność powodowej spółki w kwocie 910 409,27 zł została ujęta na liście wierzytelności, jednak spółka nie uzyskała zaspokojenia. Postanowieniem z dnia 18 kwietnia 2011 r. Sąd stwierdził zakończenie postępowania upadłościowego, a z dniem 14 czerwca 2011 r. spółka D. została wykreślona z rejestru.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w sprawie o zapłatę na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. powód powinien wykazać istnienie określonego zobowiązania spółki w czasie, kiedy pozwany był członkiem zarządu, stwierdzonego tytułem egzekucyjnym wydanym na rzecz powoda, oraz bezskuteczność egzekucji tego zobowiązania przeciwko spółce, natomiast pozwany, jeżeli chce się uwolnić od odpowiedzialności, powinien udowodnić jedną z okoliczności egzoneracyjnych określonych w art. 299 § 2 k.s.h.

Stosownie do przedstawionego rozkładu ciężaru dowodu, powodowa spółka powinna przedłożyć tytuł egzekucyjny przeciwko spółce D. Wierzytelność

powodowej spółki została wprawdzie umieszczona na zatwierdzonej przez sąd liście wierzytelności, jednak spółka ta nie uzyskała tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce D. Przedstawiła jedynie postanowienie z dnia 31 marca 2010 r. o uznaniu jej wierzytelności w kwocie 910 409,27 zł, podczas gdy tytułem egzekucyjnym mógł być dopiero wyciąg z ustalonej prawomocnie listy wierzytelności. Skoro powodowa spółka nie przedłożyła wyciągu z zatwierdzonej listy wierzytelności, należało przyjąć, że nie wykazała istnienia tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce D., a tym samym przesłanki bezskuteczności egzekucji, w związku z czym powództwo podlegało oddaleniu.

Na skutek apelacji powodowej spółki, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 27 sierpnia 2013 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny uznał, że wykazanie przesłanki bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce może nastąpić przy wykorzystaniu wszelkich środków dowodowych. Stwierdził, że do skutecznego wytoczenia powództwa przeciwko członkom zarządu wystarczy samo okazanie tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce, w związku z czym nie ma potrzeby żądania od strony powodowej tytułu wykonawczego. Wierzytelność powodowej spółki przeciwko spółce D. została umieszczona na liście wierzytelności na podstawie postanowienia sędziego-komisarza z dnia 31 marca 2010 r., w tym co do kwoty 910 409,27 zł w kategorii III, a co do kwoty 68 709,11 zł w kategorii IV i – co bezsporne – nie została zaspokojona. W postępowaniu upadłościowym wykazanie dochodzonej wierzytelności ze skutkiem wiążącym strony następuje za pomocą orzeczenia sędziego-komisarza, które stanowi podstawę zaspokojenia wierzyciela z masy upadłości, a w części niezrealizowanej w postępowaniu upadłościowym stanowi o powstaniu tytułu egzekucyjnego przeciwko upadłemu. Zakończenie postępowania upadłościowego przy braku zaspokojenia wierzyciela z masy upadłości stanowi nie tylko dowód bezskuteczności egzekucji, ale – w razie ustalenia listy wierzytelności – także źródło pozyskania przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego przeciwko upadłemu. Zgodnie z art. 264 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1112 ze zm.), po zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego

wyciąg z zatwierdzonej przez sędziego-komisarza listy wierzytelności jest tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu. Wierzyciel może zatem – po uzyskaniu klauzuli wykonalności – prowadzić na jego podstawie egzekucję.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, brak wyciągu z listy wierzytelności nie mógł być zakwalifikowany jako niewykazanie dowodu bezskuteczności egzekucji. Nieprzedłożenie odnośnego tytułu egzekucyjnego podlegało ocenie jedynie w kategoriach formalnych, wobec czego nie mogło prowadzić do uznania, że powodowa spółka nie wykazała bezskuteczności egzekucji w rozumieniu art. 299 § 1 k.s.h. Skoro zaś przesłankę bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce D. należało uznać za wykazaną, to konieczne stało się rozważenie przesłanek egzoneracyjnych określonych w art. 299 § 2 k.s.h., na które powoływali się pozwani.

Sąd pierwszej instancji – stwierdził Sąd Apelacyjny – nie zbadał natomiast zasadności zarzutów podnoszonych przez pozwanych, oddalił zgłoszone wnioski dowodowe istotne dla oceny przesłanek określonych w art. 299 § 2 k.s.h., nie wskazując przy tym motywów tej decyzji, i nie poczynił w odnośnym zakresie żadnych ustaleń. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku dotyczące okoliczności istotnych z punktu widzenia przesłanek egzoneracyjnych nie odpowiada wymaganiom określonym w art. 328 § 2 k.p.c. Zachodzą zatem podstawy, by przyjąć, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.).

W złożonym zażaleniu pozwani wnieśli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucili naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez przyjęcie, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i wydanie orzeczenia kasatoryjnego pomimo stwierdzenia konieczności tylko częściowego uzupełnienia materiału dowodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Treść zarzutów podniesionych przez skarżących powoduje konieczność wyjaśnienia celu regulacji wprowadzonej do kodeksu postępowania cywilnego przez art. 1 pkt 39 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381 –

dalej: „ustawa nowelizująca”) oraz zakresu kognicji Sądu Najwyższego przy rozpoznawaniu nowego środka odwoławczego.

Powołanym przepisem w art. 394¹ k.p.c. nadano nowe brzmienie § 1 i 3, a ponadto dodano § 1¹, zgodnie z którym zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Znowelizowany art. 394¹ k.p.c. stosuje się do zaskarżania orzeczeń wydanych po dniu 3 maja 2012 r. (art. 9 ust. 6 i art. 11 ustawy nowelizującej).

W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej podkreślono, że, według założeń obecnego modelu postępowania cywilnego, druga instancja stanowi instancję merytoryczną, w ramach której rozstrzygnięcie sprawy powinno nastąpić *ex novo* i zakończyć się podjęciem merytorycznego rozstrzygnięcia kończącego spór między stronami. Zbyt częste uciekanie się do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji z równoczesnym przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania prowadzi do wypaczenia tego założenia i przedłużenia postępowania, w związku z czym celowe jest zapewnienie Sądowi Najwyższemu możliwości kontroli tego rodzaju rozstrzygnięć (zob. Druk Sejmowy nr 4332, VI kadencji).

Istotnie, postępowanie apelacyjne ma charakter merytoryczny, co oznacza, że sąd drugiej instancji nie może ograniczać się do oceny zarzutów apelacyjnych, lecz musi – niezależnie od ich treści – dokonać ponownych własnych ustaleń, a następnie poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Zasadne wniesienie apelacji powinno zatem prowadzić przede wszystkim do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a wyjątkowo tylko orzeczenia kasatoryjnego. Z art. 386 k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w trzech wypadkach: w razie stwierdzenia nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.).

Rozważając charakter zażalenia wprowadzonego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy już niejednokrotnie wyjaśniał, że kontrola dokonywana w ramach tego środka powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia na orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia nieważności postępowania przez sąd drugiej instancji, a jeżeli przyczyną orzeczenia kasatoryjnego były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c. – bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji i czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Innymi słowy, bada czy rzeczywiście sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo czy rzeczywiście wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana kontrola ma przy tym charakter czysto procesowy, co oznacza, że Sąd Najwyższy nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest bowiem środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia, zarezerwowanej wyłącznie do przeprowadzenia w postępowaniu kasacyjnym. Z tej przyczyny odmienne ujęcie zakresu kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. trzeba uznać za niedopuszczalne (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, nie publ., z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, nie publ., z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, nie publ., z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CZ 21/13, nie publ. i z dnia 23 maja 2013 r., IV CZ 50/13, nie publ.).

Skarżący, błędnie pojmując charakter wniesionego środka odwoławczego, znaczną część swoich wywodów poświęcili kwestionowaniu trafności stanowiska Sądu Apelacyjnego w kwestii wykazania przesłanki bezskuteczności egzekucji

przeciwko spółce D. Z przyczyn, o których była już mowa, zarzuty te muszą pozostać poza zakresem kontroli Sądu Najwyższego. Ocenie podlegać może jedynie zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. W przepisie tym zostały sformułowane dwie przyczyny uchylenia wyroku z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, są nimi nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy i konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W niniejszej sprawie u podstaw orzeczenia kasatoryjnego legła ocena, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Bez znaczenia są zatem zarzuty skarżących, że w sprawie nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, nierozpoznanie istoty sprawy stanowi bowiem samodzielną przesłankę uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Jak już wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, nierozpoznanie istoty sprawy oznacza zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego. O sytuacji takiej można mówić, jeżeli np. sąd nie wniknął w całokształt okoliczności sprawy, ponieważ pozostając w mylnym przekonaniu ograniczył się do zbadania jedynie kwestii legitymacji procesowej jednej ze stron lub kwestii przedawnienia, wskutek czego przedwcześnie oddalił powództwo albo jeżeli zaniechał zbadania merytorycznych zarzutów pozwanego, związanych z ewentualną wierzytelnością wzajemną, przysługującą pozwanemu wobec powoda (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, nie publ., z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, nie publ., z dnia 20 lipca 2006 r., V CSK 140/06, nie publ., z dnia 17 kwietnia 2008 r., II PK 291/07, nie publ., z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09, nie publ., z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10, nie publ., z dnia 6 września 2011 r., I UK 70/11, nie publ. i z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11, nie publ. oraz postanowienia z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, nie publ., z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ. i z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ.).

O nierozpoznaniu istoty sprawy można mówić również w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji w sprawie o zapłatę na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. ograniczył się do zbadania przesłanki bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce i – w ocenie sądu drugiej instancji – błędnie przyjął, że przesłanka ta nie została spełniona, przez co oddalił powództwo bez zbadania podnoszonych przez pozwanego okoliczności egzoneracyjnych określonych w art. 299 § 2 k.s.h.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie jako pozbawione uzasadnionych podstaw i – stosownie do art. 108 § 1 zd. pierwsze w związku z art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c. – pozostawił rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.